

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на докторант Мартин Аканаефу (СУ „Св. Кл. Охридски“)

The Dialectical Unfolding of Spirit in Hegel: A Fallibilist Account of Knowledge

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално

направление 2.3. Философия

от проф. емеритус дфн Веселин Петров Петров (ИФС-БАН)

Дисертационният труд *The Dialectical Unfolding of Spirit in Hegel: A Fallibilist Account of Knowledge* (Диалектичното разгръщане на духа у Хегел: фалибилистско обяснение на познанието) на редовен докторант Мартин Аканаефу (СУ „Св. Кл. Охридски“), написан на английски език, е в обем от 216 нестандартни стр. и се състои от пет глави с по няколко параграфа всяка от тях, заключение, приноси моменти, списък на публикациите на автора по темата на дисертацията и библиография от 77 заглавия на английски език.

Първа глава е „Въведение в изследването“. Дисертантът посочва, че предмет на дисертацията е диалектическият път на Духа към абсолюта като фалибилистично описание на епистемичното оправдание. Тезата на автора е, че Хегеловата спекулативна философия и диалектическият скептицизъм неизбежно включват принципи на фалибилност, като Хегеловият диалектически метод е отхвърляне на епистемичния фалибилизъм и на универсалния скептицизъм, догматизма, фундаментализма и критичната рефлексия. Според него диалектическият метод на Хегел може да бъде прочетен като фалибилистки разказ на обосноваването. Целта на дисертацията е да разгледа фалибилизма в рамките на диалектичното движение на абсолютния Дух. В центъра на вниманието са два изследователски въпроса: първо, как Хегеловият диалектически метод обяснява фалибилизма и, второ, опровергава ли Хегеловият разказ за знанието традиционната епистемична обосновка. По своя обхват изследването е в рамките на епистемологията, логиката, метафизиката и континенталната философия. Във философската литература досега съществува празнота по отношение на въпроса за диалектичното разгръщане на духа като фалибилистично описание на познанието; целта на дисертационния труд е да запълни тази празнота.

Втора глава е озаглавена „Диалектичното разгръщане на духа в Хегеловата система“. Тази глава се ограничава до Хегеловата *Философия на духа* и *Феноменология на духа*, като авторът подчертава, че Философията на Духа се състои от три основни триадични етапа: субективен Дух (теза), обективен Дух (антитеза) и абсолютен Дух

(синтез), като структурата на главата следва именно тази последователност. Това е най-дългата глава от цялата дисертация. Авторът ясно излага учението на Хегел за разгръщането на духа, като се опира и на изследвания на съвременни тълкуватели на Хегел.

Трета глава е «Фалибилизъмът в диалектиката на скептицизма на Хегел». Тази сравнително кратка глава има важни задачи: Първо, да подчертае как диалектическият скептицизъм и истината на Хегел включват принципите на фалибилизма, въведен от Пърс през XIX век, и как диалектическият скептицизъм прави истината неубедителна, и второ, как диалектическият скептицизъм е решение на проблема за критерия за истината. За Хегел скептицизмът е присъщ на диалектическия процес, тъй като е необходим за проследяване пътя на духа. В този смисъл диалектическият скептицизъм на Хегел е фалибилистка концепция, но авторът аргументира, че диалектическият скептицизъм запазва и преодолява фатализма и песимизма на традиционния скептицизъм.

Четвърта глава е „Спекулативната философия на Хегел и фалибилизъмът“. Авторът подчертава, че спекулативната философия възприема истината като цяло или абсолютен. Той посочва, че самото отсъствие на свойство на едно нещо може да се смята за свойство и че тази ограниченост на истината е подобна на неокончателността на фалибилизма. Един от начините да се разгледа спекулативната философия като представяща фалибилисткия разказ за знанието е да се разграничи спекулативната философия от критическата философия и дисертантът разглежда спекулативната философия на Хегел като противовес на критическата философия, а посочва Декарт и Кант като примери за философи на критичната рефлексия.

Пета глава е озаглавена „Диалектическият фалибилизъм на Хегел и епистемичното обосноваване“. Авторът отново подчертава, че диалектическият път на абсолютния дух на Хегел е защита на фалибилистското разбиране за познанието. Според автора Хегеловата диалектика оспорва фундаменталисткия възглед за крайните традиционни логически истини като самоочевидни или самодоказващи се истини (принципите на тъждеството, непротиворечието и изключеното средно), като твърди, че те са дело на разбирането, чиято истина е непълна или едностранчива.

В **Заклучението** авторът обобщава, че е разгледал Хегеловото диалектическо движение в еволюцията на абсолютното знание като фалибилистично описание на знанието и как то опровергава традиционното епистемично обосноваване, както и схващането, че учението на Хегел е диалектически фалибилизъм. Диалектическият

скептицизъм на Хегел не е скептицизъм в традиционния му смисъл, а е фалибилистично обяснение на познанието в собствения му смисъл. Природните закони, механичните закони и самоочевидните истини, като логическите принципи и метаматематическите истини, нямат убедителна обосновка и не избягват фалибилизма. Посочва се, че въпреки наличието на известни критики към учението на Хегел, те не отричат фалибилисткото обяснение на оправданието, което е в основата на диалектичката еволюция на духа.

По отношение на приносите авторът посочва три основни приноса на дисертационния си труд, като тук бих подчертал особено значимостта на първите два от тях, а именно: Изследването запълва наличието на известна празнота в досегашните проучвания в специализираната литература, подчертавайки интерпретирането на Хегеловото диалектическо разгръщане на духа като фалибилистично изложение на познанието. Освен това според автора направената интерпретация показва, че природните закони, механичните закони и логическите принципи, геометричната и метаматематическата истина проявяват фалибилизъм.

Напълно приемам посочените приносни моменти на дисертационния труд. Нямам критични бележки към автора.

Авторефератът напълно адекватно и достатъчно подробно отразява съдържанието на самата дисертация.

Дисертантът е посочил три свои публикации по темата на дисертацията, с което напълно покрива необходимите минимални изисквания.

Не познавам дисертанта и нямам съвместни публикации с него, така че не съм в конфликт на интереси.

В заключение: Въз основа на всичко, казано дотук, моята оценка е, че със своя дисертационен труд докторантът Мартин Аканаефу е показал повече от достатъчна осведоменост по темата на дисертацията и е направил свой оригинален принос към специализираната литература, посветена на тази тема. Затова ще гласувам убедено за присъждането на Мартин Аканаефу на образователната и научна степен «доктор» в направление 2.3. Философия и призовавам и другите членове на научното жури да направят същото.

София
08.07.2024 г.

проф. ем. дфн Веселин Петров: